

**Lietuvos mokyklų bendruomenių konkursui
„Bendruomenišiausias MŪSŲ mokyklos renginys/ projektas/
akcija“**

Jurbarko rajono Veliuonos Antano ir Jono Juškų gimnazijos
projektas „Veliuoniečių lietuvių veselija“ pagal Antano ir Jono Juškų
„Svotbinę rėdą“

Projekto „Veliuoniečių lietuvių veselija“ aprašymas

Veliunos Antano ir Jono Juškų gimnazija puoselėja tautosakines, kultūrinės Veliunos krašto tradicijas. Žymus tautosakininkas Antanas Juška 1864-1871 m., kunigaudamas Veliuonoje, surinko ir užrašė etnografinėje literatūroje vieną vertingiausių vestuvių papročių aprašą – „Svotbinė rėdą“. Šis leidinys kalbininko brolio Jono dėka buvo išleistas Kazanėje 1880 m. Šiame leidinyje nuosekliai pateikiami Veliunos krašto devynioliktojo amžiaus vestuviniai papročiai, vestuvinės dainos su natomis. Vestuvinių papročių užrašėjimo metu Veliunos krašte buvo paplitusi turtinga, įvairių žanrų tautosaka. A. Juška pralenkė daugelį savo pirmtakų ne tik vestuvinių papročių aprašymo išsamumu, bet užrašinėdamas vestuvines apeigas, jis aprašė ne tik papročius, bet ir dainas, šokius, muzikos instrumentus, vaidybinius momentus, oratorines kalbas, drabužius – visa tai leidžia pažinti vientisą to meto vestuvių paveikslą. A. Juška vestuvinių papročių ir tautosakos medžiagą sugrupavo į smulkias dalis pagal vestuvių veiksmų eigą. Kiekvienai apeigai duodamas liaudišką pavadinimą. „Svodbinėje rėdoje“ įdėta įvairių žanrų vestuvinės tautosakos: apeiginių dainų, prakalbų, dialogų. Šio leidinio vestuviniai papročiai ir tautosaka yra vertinga, tiriant lietuvių tautos buities ir šeimos istoriją.

Veliunos gimnazijos mokiniai, puoselėdami etnokultūrinės Veliunos krašto tradicijas, 2002, 2008, 2011, 2013 metais kartu su mokytojais, miestelio bendruomene, tėvais įgyvendino projektus „Veliuoniečių lietuvių veselija“ pagal Antano ir Jono Juškų „Svotbinę rėdą“. Miestelio bendruomenei parodė devynioliktojo amžiaus vestuvių inscenizacijas. 2002, 2011 metais buvo suvaidintos vestuvės jaunosios namuose, 2008 metais inscenuota „veselija“ jaunojo namuose. 2013 metais inscenuotos vestuvės jaunosios ir jaunojo namuose. Vaidinimai vyko Veliunos dvaro parke, Veliunos krašto muziejaus, kuris įkurtas XVII a. dvare, terasoje, „vinčiaus“ scena buvo suvaidinta Veliunos bažnyčioje.

2013 metais, minėdami Tarmių metus, gimnazijoje vykdėme etnokultūrinį projektą „Veliuoniečių lietuvių veselija“ pagal Antano ir Jono Juškų „Svotbinę rėdą“, kurio veikloje dalyvavo visų klasių mokiniai. Vieni jų ruošė darbus tema „Mano artimųjų vestuvės“, kiti domėjosi Antano Juškos užrašytais Veliunos krašte vestuvių papročiais, kūrė inscenizaciją, lankė brolių Juškų kapus, tretį - mokėsi Antano Juškos užrašytų dainų, iliustravo jas piešiniais. Vyresniųjų klasių mokiniai, vykdydami projektą, itin daug dėmesio skyrė vestuvinių papročių studijavimui. Technologijų pamokose mokiniai gamino XIX a. valgius ir juos aprašė, domėjosi namų puošyba, iš karklų vytelių vaidinimui pynė tvoreles. Istorijos pamokų metu mokiniai susipažino su XIX a., kada gyveno broliai Juškos, įvykiais. Gimnazijos mokinių projektinius darbus buvo galima pamatyti projekto pristatymo dieną suruoštoje parodėlėje Veliunos krašto muziejuje, kuris įsikūręs buvusio dvaro rūmuose.

Prieš spektaklį visus susirinkusius Veliuonoje užrašyta Antano Juškos daina pasveikino gimnazijos dainininkės, sveikinimo žodį tarė gimnazijos direktorė Vida Greičiūtė. Po to buvo suvaidinta pirmoji vaidinimo dalis – vestuvės jaunosios namuose. Jos prasidėjo „stebėjimu“, „pažintuvėmis“, po to buvo „piršlybos“, „žiedynos“, „didvakaris“, „mergvakaris“, „vedžio (jaunojo) atvykimas“, „nuotakos ieškojimas po paklode“, „ačiavimas“, „išleistuvės į vinčių“.

Piršlybos. Atvyksta piršlys su jaunikiu į nuotakos namus. XIX amžiuje Veliuonos krašte, kaip ir visoje Lietuvoje, piršlys su jaunikiu tris kartus vykdavo į jaunosios namus, kol susitardavo dėl būsimų vestuvių, kraičio ir „pasogos“. Piršlybų pabaigoje jaunosios tėvai su piršliu išgerdavo už būsimus užsakus, jaunoji paduodavo būsimam vyrui rūtų „kvietką“, įrištą į skepetą, kaip sutikimo ženklą. Tėvai su piršliu susitardavo, kada nuotakos tėvai aplankys jaunojo namus.

Žiedynos. Žiedynų metu jaunoji dovanodavo jaunajam „kvietką“ rūtų, kurių koteliai būdavo suvynioti baltoje skarelėje. Jaunasis rūtas užsikišdavo už „žiupono“, o skarelę įsikišdavo į kišenę. Nuo pirštų numovęs žiedą, įteikdavo nuotakai kaip meilės ir dėkingumo ženklą.

Didvakaris. Didvakaris plačiau žinomas tik veliuoniškių vestuvėse. Jaunikis atsiunčia dovanas savo mylimosios giminėms. Tą pačią dieną mergos susirenka pas nuotaką, puošia kvieslį, o vaikinai rėdo arklių žolynais. Parėdžius kvieslį, jį išleidžia kviesti gimines, kaimynus ir kitus svečius į vestuves. Kvieslys jodavo raitas po kaimą, kviesdamas visus į vestuves, sakydamas ilgas šmaikščias kalbas.

Mergvakaris. Mergos sodina nuotaką ant kėdės arba ant duonkubilio. Svarbus paprotys Veliuonos apylinkės vestuvėse – sodinimas nuotakos ant duonkubilio. Šis paprotys turėjo didelę reikšmę, duonkubiliui, kaip ir duonai, šiuo ritualu buvo reiškiamas pagarba. Mergos puošdavo nuotaką, pindavo plaukus į dvi kasas (tai simbolizuoja merginos atsisveikinimą su jaunyste), rėdydavo galvą rūtų vainiku ir kaspinais, dainuodamos graudžias dainas.

Vedžio atvykimas. Jaunasis atvyksta su savo palyda pas nuotaką. Pamergės bando išstumti pabrolius, iš pradžių įleidžia tik piršlį, jį pasodina kampe. O po to, išsipirkusi lauktuvėmis, prie vestuvinio stalo susėda visa palyda.

Nuotakos ieškojimas po paklode. Šis paprotys XIX a. buvo populiarius Veliuonos krašte, jis buvo atliekamas šiek tiek kitaip nei visoje Lietuvoje: veliuniškių vestuvėse, ieškant nuotakos po antklode, buvo atliekamos specialios dainos, sąmojingai pabroliai ir mergos erzindavo vieni kitus, vaišindavosi. Slėpimas nuotakos po paklode reiškė, kad duktė pas tėvus buvo mylima ir, kad anoj šalelėj, pas anytą, ji turi irgi būti mylima. Ieškant nuotakos po paklode, mergos ištempia paklodę viršum galvų ir prilaiko ją savo rankomis. Po šia paklode sulenda visos mergos. Pabroliai kamantinėja mergas. Pabrolys ištraukęs nuotaką, pasodina ją prie stalo šalia jaunojo. Nuotaka pirmą sykį pasibučiuoja su būsimu vyru.

Ačiavimas. Trys mergos su kviesliu ima ačiuoti, tai yra, rinkti dovanas nuotakai. Kvieslys neša „torielį“ (lėkštę). Ant jo deda pinigus, o kitas dovanas: stuomenis, rankšluosčius krauna ant kvieslio pečių. Po ačiavimo atsistoja piršlys ir sako kalbą, uždėdamas nuotakai ant galvos vaikiną.

Išleistuvės į „vinčių“. Nuotaką pabrolys išveda už stalo, ši puola po kojomis tėvams, giminėms, verkia. Nuotaką pabrolys nuveda į vežimą, kiti pabroliai neša kraitį. Nuotaka sėdi vežime tarp svočios ir pamergės. Visas pulkas vyksta į bažnyčią, kur jaunieji įteisins savo santuoką Dievo akivaizdoje.

O tada iš jaunosios namų (iš dvaro parko) visi vestuvių dalyviai patraukė į Veliunos bažnyčią, kur buvo parodyta santuokos inscenizacija – „vinčius“. Į bažnyčią vestuvininkai važiavo pakinkyta arkliais karieta bei dviem brikelėmis. Arklius važnyčiojo mūsų mokinių tėvai ir seneliai. Kai šiais laikais arklių mūsų krašte mažėja, tai buvo išpūdingas reginys. Prie bažnyčios „vestuvininkų“ jau laukė susirinkęs didelis būrys žiūrovų.

„Vinčius“ **bažnyčioje**. Pulkas įeina į bažnyčią. Svočia ir pamergė - segėja veda nuotaką, o piršlys ir pabrolys - jaunikį prie altoriaus. Kunigas jaunuosius sutuokia. Nuo altoriaus jaunąją nuveda kita pamergė. Po to pulkas vyksta švęsti į jaunojo namus.

Po sutuoktivių scenos visi renginio dalyviai pasuko prie Antano ir Jono Juškų kapo bažnyčios šventoriuje, kur pagerbė jų atminimą. Istorijos mokytoja Danutė Kazlauskaitė priminė žymių Lietuvos tautosakininkų, knygų ir žodynų leidėjų nuopelnus Veliuonai bei Lietuvai.

Po to vestuvinių pulkas vėl sėdo į vežimus ir nudardėjo atgal į Veliuonos dvarą, kur jau jaunojo namuose tėvai sutiko marčią. Pirmiausia matėme kaimo liežuvautojų sceną, kurioje kaimo moterėlės aptarinėjo jaunamartę. Jaunojo namuose buvo suvaidintos kitos veliuonietiškos vestuvių dalys: „jaunavedžių

sukeltuvės“, „marčpietis“, „piršlio kartuvės“. „Pakorus“ piršlį vežimu buvo išvežta svočia ir vestuvės baigėsi.

„Veliuoniečių lietuvių veselija“ (jaunojo namuose):

Jaunavedės marčios sutiktuvės. Pulkas įvažiuoja į šešuro namus, tarpdury, ant slenksčio, jaunojo tėvas sutinka su kryžiumi, kurį duoda pabučiuoti jaunajai, o anyta – su „uzbonu“ alaus, ant kurio uždėta riekė duonos ir druska. Jaunoji paragauja alaus, duonos ir druskos. Jaunųjų sutikimas su duona ir druska turėjo užtikrinti gerą sugyvenimą ir meilę. Anyta nuveda jaunuosius ant sugultų į klėtį. Visas pulkas eina iš paskos, pabroliai neša kraitį.

Marčpietis, svočios „karvolius“ (pyragas). Vestuvininkai susėda už stalo, puotauja. Kviesslys eina su žvake, už jo eina pabrolys, užsidėjęs ant galvos „karvolių“, jame įkištos devynios baltos žvakės. Jaunoji atsistoja, užmeta ant „karvoliaus“ žvakių rankšluostį, jas užgesina. Piršlys raiko „karvolių“, šešuras parodo, kam duoti. Duodant kviesslys žiburioja su žvake. Pirmiau duoda „karvoliaus“ gabalą jaunajai, pašaukdamas ją naująja pavarde. Po to duoda „karvoliaus“ šešurui, anytai, jaunojo giminei ir kitiems svečiams. Pamergės apkalba svotus.

Sukeltuvės. Vestuvininkai barsto šiaudus, suneša įrankius. Pabroliai su šiaudais papuoštu vežimaičiu atveža svočią, stengdamiesi ją išmesti iš vežimo. Svočia įveda marčią su nuometu ant galvos. Marti, vedina broliu už baltos skarelės, eina iš klėties į seklyčią. Prieš ją nešama žvakė, už jos pabroliai neša kraitį. Įėjusi į seklyčią, ties stalu, marti pabučiuoja duonos kepalą. Pabučiuoja rankas šešurui ir anytai, duoda jiems dovanas. Stuomenį duoda anytai, marškinius ir kelnes – šešurui. Vestuvininkai susėda už stalo, puotauja. Šokamas „Veliuoniečių aplinkinis“. Šis paprotys yra ypatingas tuo, kad jaunosios pabrolys išveda šokti jaunikį, o kiti sudaro mišrias poras: piršlys šoka su svočia, jaunikio pabrolys – su jaunąja ir t.t.

Piršlio kartuvės. Baigiantis vestuvėms, už melagystes kariamasi piršlys. Grojant muzikai ant šiaudais papuošto arklio atjoja piršlys. Jį pabroliai numeta nuo arklio, bet jis pabėga. O tuo metu pakariama kaliausė, padaryta iš šiaudų. Pakartai kaliausei vestuvininkai nutraukia kojas, kaklą, rankas. Visi juokiasi ir klega. Piršlio korimo papročiai ir apeigos „Svodbinėje rėdoje“ yra vieni iš įdomiausių ir išsamiausių ligi šiol turimų rankraščiuose ir spausdintoje tautosakinės medžiagos literatūroje.

Veselijos pabaigtuvės. Pakorus piršlį už melagystes, į seklyčią įveža vežimaitį ir, pasodinę svočią, išveža ją iš seklyčios. Išvežus svočią, visi atsisveikina, važiuoja linksmi namo. Jaunieji atsisveikina su svečiais.

Kuriant renginio inscenizaciją, dalyvavo apie šimtą gimnazijos ir miestelio bendruomenės narių. O projekto pristatymą stebėjo ne tik Veliunos miestelio gyventojai, bet ir atvykę svečiai iš Jurbarko bei kitų rajono miestelių bei ugdymo įstaigų, pravažiuojantys turistai.

Veselijos inscenizacijoje vaidino trečių gimnazijos klasių mokiniai. Scenarijaus autorė ir režisierė - lietuvių kalbos mokytoja Renata Matuzienė. Mokiniai atliko jaunųjų vaidmenį (Deimantė Mikštaitė ir Ignas Pranaitis), kvieslio (Ernestas Dabašinskas), kunigo (Neilas Armonas), vaidino pamerges ir pabrolius. Ruošdami veseliją turėjome tikslą pakviesti dalyvauti ne tik mūsų gimnazijos, bet ir Veliunos

miestelio bendruomenę bei socialinius partnerius. Puikiai piršlio vaidmenį atliko N. Dungveckienės šeimos klinikos vadybininkas Arūnas Dungveckis, svočios – lietuvių kalbos mokytoja Jovita Mišeikienė, jaunųjų tėvais buvo mokinių tėvai – Veliunos kultūros centro dramos būrelio vadovė Regina Mačiulaitienė bei veterinarijos gydytojas Naglis Mačėnas. Kaimo liežuvautojų scenoje matėme priešmokyklinės grupės auklėtoją Ireną Aleksienę ir gimnazistės Egidijos mamą Editą Šulcienę.

Mokytoja, kurdama scenarijų, norėjo žiūrovams parodyti visą XIX a. vestuvių vaizdą. Manome, kad tai pavyko. Čia, be abejo, padėjo ir anksčiau ruošų vaidinimų patirtis bei pakviestų dalyvauti projekte žmonių kūrybiškumas, bendruomeniškumas, noras ir entuziazmas.

Vestuvės baigėsi, tačiau apie tai, kas buvo parodyta Veliunos dvaro terasoje, nuolat prisimenama. Visų dalyvavusių atmintyje dar ilgam išliks XIX a. veliuonietišku vestuvių vaizdas, kurį kuo tiksliau stengėsi perteikti veselninkų vaidmenis atlikę mokiniai, gimnazijos ir miestelio bendruomenės nariai, taip pat muzikinį foną kūrė: gimnazijos etnokultūros būrelis „Veliunėlė“ šokėjai, Šiaulių „Juventos“ progimnazijos instrumentinė kapela, ansamblio „Veliuonietis“ dainininkės ir šokėjai, specialiai mūsų renginiui išmokę „Veliuoniečių aplinkinį“, kuris Veliunos krašte būdavo šokamas vestuvėse. „Veliuonietis“ renginyje atliko Antano Juškos užrašytas dainas bei žaidimus. Scenovaizdį vaidinimui su II klasės gimnazistais kūrė dailės studijos „Menų faktūra“ vadovė Ramutė Matijošaitienė, tvoreles iš karklų nupynė mokytojo Raimondo Andriko vadovaujami mokiniai, stalą puošė mokytojos Loretos Grygelienės siuvinėtos staltiesės.

Veselijoje buvo ir tradicinių valgių. Edita Šulcienė net penkias valandas plušėjo pagal senuosius receptus „marčpiečiui“ kepdama svočios karvolių. Mokytoja Jovita Mišeikienė gamino varškės sūrį. Svečiai galėjo paragauti krosnyje Veliunos miestelyje gyvenančių šeiminių iškepto veliuonietiško kugelio su mėsa. Džiaugiamės, kad ruošiant veseliją pasinaudoti dvaro patalpomis bei aplinka leido jo savininkė Olga Vakselytė-Larson, dėl šio renginio pagreitinsi savo kelionę iš Kanados į Lietuvą. Veliunos krašto muziejaus direktorė Angelė Orlovskytė leido vaidinimui panaudoti Veliunos krašto muziejaus eksponatus. Veliunos bažnyčios klebonas Šarūnas Leskauskas sutiko, kad jaunųjų „vinčius“ vyktų bažnyčioje.

Renginio pabaigoje visų susirinkusių laukė dar vienas svarbus mūsų gimnazijos istorijai momentas. Projekto pristatymą stebėjo mūsų socialiniai partneriai, svečiai iš Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto. Renginio pabaigoje gimnazijos direktorė Vida Greičiūtė ir šio Instituto darbuotojos Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė ir Aušra Žičkienė patvirtino bendradarbiavimo sutarties su Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu pratęsimą. Esame dėkingi Instituto mokslininkams už gimnazijai padovanotas vertingas knygas, kurios yra naudingos tiek mokytojams, tiek mokiniams.

Gražus ir gyvas renginys, pritraukęs daug žiūrovų, etnokultūros mylėtojų, įrodė, kad Veliunos Antano ir Jono Juškų gimnazijos bendruomenė saugo ir puoselėja Antano ir Jono Juškų palikimą. Apie šį renginį net ir sunku papasakoti, nes, kaip sakė ne vienas stebėjęs projekto pristatymą, jį reikia pačiam pamatyti ir išgirsti.

Dalyvaudami projekte mokiniai praplėtė savo žinias, susipažino su Veliunos krašto XIX a. žodynu, atlikdami vaidmenis atrado save. Tai buvo renginys, kuriame galėjome išvelgti ryšį tarp kelių kartų, o tai ypač svarbu dabar, kai šeimos kūrimo pagrindai mūsų visuomenėje darosi ne tokie stiprūs. Veselijos vaidinimas parodė, kaip šeimos kūrimas anuomet rūpėjo visiems - besituokiantiems jauniems, jų tėvams bei visai kaimo bendruomenei.

Apie šį etnokultūrinį projektą buvo rašoma rajoninėje spaudoje „Šviesa“, „Mūsų laikas“, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto moksliniame leidinyje „Tautosakos darbai“, skelbiama Lietuvos radijo laidoje „Atrask Lietuvą“, gimnazijos internetiniame puslapyje bei laikraštyje. Šio renginio aprašymas ir filmuota medžiaga saugomi Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto archyve. Projekto medžiaga naudojama organizuojant gimnazijos edukacinius renginius. Apie savo projektą pasakojome ir ištraukas rodėme rajono kraštotyros konferencijose bei spaudos ir kalbos atgavimo dienai skirtame renginyje.

Ir ateityje sieksime, kad Antano Juškos Veliunoje užrašytos dainos bei vestuviniai papročiai vienytų gimnazijos ir miestelio bendruomenes, o etnokultūrinių tradicijų puoselėjimas būtų vienas svarbiausių gimnazijos uždavinių.

**„Veliuoniečių lietuvių veselija“ pagal Antano ir Jono Juškų „Svotbinę rėdą“
SCENARIJUS**

**Pirma dalis
Stebėjimas**

1 vedėjas: Jau nuo senų gadynių žmonės vienijo meilė. Šio jausmo niekas negali sunaikinti – nei laikas, nei karai, nei visuomeninė ar dvasinė nesantaika.

2 vedėjas : Šis jausmas stipresnis už mirtį, jis susieja dviejų žmonių likimus, prikelia juos naujam gyvenimui.

1 vedėjas: Mes jums parodysime „Veliuoniečių lietuvių veseliją“ pagal Antano ir Jono Juškų „Svotbinę rėdą“.

2 vedėjas: Taigi, STEBĖJIMAS.

1 vedėjas: Vaikinas, kuris kėsloja ir jau keta neužilgo susidoroti (ženyti), laiku jau pradeda po jaunimus, jomarkus ir veselijas stebėtis į mergas, meilinti sau tinkamą mergaitę.

2 vedėjas: Jeigu atranda pamačną velug liemens, stuomens ir iš visa to pagal savo norą, stengias kaip norint su jaja susipažinti, arčiau jai prisiveizėti ir su jaja pasikalbėti.

Jaunasis: Oi, oi, oi, ką man daryti, reik man stoną permaintyti, tik nežinau, kur jau yra dėl manęs mergaitė čyra. Agnė yr žvaira, kuprota. Nevesčiau, kad ir bagota. Jei aš ją vest norėčiau, į mane šnaira žiūrėtų.

1 pabrolys: Marė nor vyrus prigauti, vadin tankiai grybų raugti. Susibėgus kampe sėdi. senų, jaunų nesigėdi.

2 pabrolys: Rožė, toji būtų daili, ant vaikinų baisiai smaili, kad aš jaja vest norėčiau, su ja sugult negalėčiau.

3 pabrolys: Elzė didelė, meilinga, ana yr ir gailinga, tiktai bėda, kad daug ėda. Namie ir svečiuos bus gėda.

4 pabrolys: Uršė kaip po kvietka žydi, arielkos visiems pavydi. Pati geria, kiek priguli. Dieną šoka, naktį guli.

5 pabrolys: Bružė stora kaip bačka, ji su savim turi plėčką, prisipylusi sklėnyčią, antrą, trečią geria tyčia.

6 pabrolys: Ona tartum būt be grieko, į akis nesako nieko, už akių kaip kalė loja ir su savo rankom ploja.

7 pabrolys: Ieva būtų dikta, tiktai bėda, kad ji pikta. Trečia jos, kad tokia durna.

Jaunasis : Visas mergas šalin mesčiau, Barbę aš sau parsivesčiau, o ta Barbė, ji ne driskė, ji bus gera moteriškė.

Sanvedybos, pažintuvės

Vedėjai atsisėda šalia pabrolio.

1 vedėjas: Ar žinai, kad jaunikaitis, gavęs savo tėvų pavelėjimą ir savo giminės sandarą susiblokšti į vienybę ir susidoroti su tinkama merga, siunčia ištikimą pasiuntinį pas mergos – nuotakos tėvus dasižinoti ir išsiteirauti, ar leis savo dukterį į marčias, ir ar eis duktė. Tuom įvyksta sanvedybos.

2 vedėjas: O nuo senų gadynių, per pažintuves, Veliunos apygardoje užsilaikė toks paprotys – prie susidorojimo vaikino su merga – nuotaka. Jaunikaitis paskiria sau ištikimą draugą už piršlį ir joja su juomei į butą ūkininko, kur yra aprenkama vesima merga.

1 vedėjas: O per mėglavimąsi nuotakos tėvai, norėdami arčiau pažinti būsimą žentą, pavelija tam jaunikaičiui lankyti paš save, mėglautis prie dukters dėl permanymo kits kito.

2 vedėjas: O dabar PIRŠLYBOS.

Piršlybos

Atvyksta jaunasis su piršliu.

Motina: Prašom.

Piršlys: Garbė Jėzui Kristui.

Motina: Per amžius. Amen.

Piršlys: Klioniojas šis jaunikis Povilas jūsų dukrai Barbei ir ieško sau tinkamos gospadinės. Vėžlyvos, ugnies kūrėjos ir sergėtojos, kad mylėtų gimines būsimo vyro ir savo, kad mokėtų elgtis ir prie pečiaus, ir prie svečio. Su tokia tai nori sutokti ir susidoroti.

Motina: Tai prašom, sveteliai, sėskit į suolą, nepasididžiukit.

Piršlys: Na, tai šis jaunikis norėtų tamstos dukros sau į gospadinę, prašom priimti mus ir nepasididžiuoti.

Tėvas: Ačiū, mieli sveteliai, kad nepasididžiavot ir atvykot į mūsų gryčią. Motin, paduok vaišių mūsų brangiems sveteliams.

Piršlys: Na, kūmai, šitas vyras neblogas. Butas jo rėdlyvas, turtai slaunūs ir pats iš stuomens neprastas.

Motina: Na tai, piršleli, klok visą teisybę apie šitą stuomeningą jaunikį.

Tėvas: Motin, eik, suieškok Barbę. Kokioj kamaroj ji ten slepiasi?

Piršlys: Taigi, tėvel, teks dukrelę tekint, nes ji jau metelių nemažai turi.

Tėvas: Teisybę sakai, laikas mano Barbutei tekėti, ir kraitį neblogą turiu jai sukrovęs. Svarbu, kad jaunikis būtų ne tik su kraičiu, bet ir su protu.

Piršlys: Taigi, ko raudi, dukrel, ar jaunikis tau netinka, ar jo akelės tavęs nevilioja?

Motina: Na, tai dabar, piršleli, klok visą teisybę apie šitą stuomeningą jaunikį. Ar jis bagots, ar prie pinigų, ar ne pijoks (persižegnoja). Dar gal prigaus mūsų Barbutę ir paliks, ir teks vienai nešlovę kęsti.

Piršlys: Motin, neklausyk kaimo bobučių. Šitas jaunikis į jūsų namus atsibeldė iš Veliunos gospados, kad gautų sau slaunią pačią.

Tėvas: Na, tai klok, piršleli, jo išgirtus turtus.

Piršlys: Matai, tėvel, pas mus derlingiausios žemės, vešlingiausios pievos. Daržinė lūžta nuo šieno, tvarte 15 karvių, 7 kiaulės, vištų, ančių, žąsų pulkas lakioja po kiemą. Ir kišenėj ne vienas tūkstantėlis šlama.

Tėvas: Na, mūsų Barbutė taip pat bagota. Duosim gyvenimo pradžiai 5 000, porą karvių pieningų, porą kiaulių metinių ir porą raguočių.

Motina: Na, tai, piršleli, nenusileisim mes jaunikiui. Svarbu, kad jis mūsų Barbutės nenuskriaustų.

Visi geria, tik jauniems neduoda, jaunoji paduoda rūtų kvietką, įrištą į skepetą, jaunajam. (Sutikimo ženklas).

Piršlys: Na, tai atvykit į Veliunos gospadą, nepasididžiukit. Pasižiūrėsit jaunikio turtų, ūkio.

Tėvas: Būtinai atvyksim, pašaposim visokių valgių, pasitykosim visokių gėrių.

Piršlys: Na, mudu jau eisiva, dėkui už viską, mieli tėveliai, sudiev, Barbute.

(išeina)

Motina: Sudiev, sudiev. Na, svečius išleidę eikim liuobtis, tėvai. Na, o tas jaunikis man tai prie dūšios tinka, svarbu tik, kad bagotas.

Tėvas: Na, eikim, motin, ir tu, Barbute, eik savo darbų dirbti. Na, lyg ir nespietnas tas Povilas iš Veliunos kaimo.

(išeina)

Žiedynos

1 vedėjas: Kada jau svotai (vedžio ir nuotakos tėvai) sulygsta apie kraitį ir pasogą, tada piršlys su vedžiu trečią kartą atvyksta prie nuotakos.

2 vedėjas: Nuotakos tėvai sukviečia savo gimines ir kaimynus, ir įvyksta sužieduotuvės, dar kitaip vadinamos žiedynomis.

Jaunoji: O mano jaunas diemedėli, priimki šitą kvietką rūtų, kurių koteliai suvynioti baltoj skarelėj, kaip meilės ir dėkingumo ženklą.

Jaunasis paima rūtas, užsikiša už žiupono (švarko), nuo piršto numauna žiedą ir atsiklaupęs ant kelių sako:

Mano mergele, lelijėle, užmausiu ant tavo baltų rankelių šitą žiedą ir mūsų meilė bus amžina (abu pasibučiuoja).

Didvakaris

1 vedėjas: Ketverge prieš veseliją vedys atsiunčia dovanas mylimosios giminėms.

2 vedėjas: Toj pačioj dienoj mergos susirenka pas nuotaką. Kitos- pas vedį, rėdyti kvietką kviesliui, o vaikinai rėdyti arklį žolynais.

1 vedėjas: Parėdžius išleidžia kvieslį kviesti gimines, kaimynus ir kitus svečius.

2 vedėjas: Taigi, DIDVAKARIS.

Griežia armonika, mergos puošia kvieslį, kepurė su rūtomis, lazda. Papuoštas kvieslys sako kalbą.

Kvieslys: Pirmiausia duodu garbę ponui Dievui, sutvertojuj dangaus ir žemės, ir tėvų namams. Paklauskite manęs, jauno kalbančio, kaip aukso varpelio skambančio. Siuntė mane pasiuntinį iš anos čėslyvos vietos į tą čėslyvą vietą nuo to jauno jaunikaičio žalio dienmedžio (Povilo), kuris anksti rytą kėlė, žirgelį mėgino. Tas jaunuolis išvydo jauną mergelę kaip daržo žalią rūtą, sukeitė aukso žiedus. Ta jauna merga Barbė, tėvo motinos gimdyta, gražiai auginta. Nū, aš prašau visus, didžius ir mažus, senus ir jaunus, kad būtumėte malonūs ir nesididžiuotumėte susirinkę į tą svotbą. Aš jaunas pasiuntinėlis per upę jojau, žirgelis sukluo, visi žodžiai išbiro, katruos radau pasakiau, o kokių neradau, nepasakiau. (Kvieslys išjoja ant arklio, griežia armonika).

Mergvakaris

1 vedėjas: Dažniausiai paldienio vakare mergos pasodina nuotaką į naują krasę, pina plaukus į dvi kasas, rėdo galvą su rūtų vainiku ir kaspinais, dainuodamos graudžias dainas.

2 vedėjas: Taigi, MERGVAKARIS.

Mergos puošia nuotaką, dainuojama daina „Labas vakars“, papuošusios pasodina nuotaką už stalo, atneša valgius, muzikantas groja.

Vedžio atvykimas

1 vedėjas: Paklauskite, jau ataidi vežimas su parėdytais žirgais.

2 vedėjas: Tai vedys atjoja pas nuotaką. Piršlys veža su savimi kliunką midaus, o vedys- skepetą, dovaną nuotakai.

Griežia armonika, vedys su savo palyda stovi prie durų.

1 pamergė: Kas jūs?

2 pamergė: Iš kur jūs?

1 pabrolis: Atėjau tas, tu žinai kas.

2 pabrolis: Atėjau iš ten, tu žinai iš kur.

3 pabrolis: Sėskim ir ėskim.

Pamergės bando išstumti pabrolius, iš pradžių įleidžia piršlį, jį pasodina kampe.

1 vedėjas: Ieškant nuotakos po paklode, mergos ištempia paklodę viršum galvų ir prilaiko ją savo rankomis. Po šia paklode sulenda visos mergos.

2 vedėjas: Kavojimas po paklode žymėjo, kad duktė pas tėvus buvo mylima ir, kad anoj šalelėj pas anytą ji būtų irgi mylima. Vedžio pabroliai kamantinėja mergas.

1 merga: Iš kur jūs esate ir ko jūs reikalaujate?

1 pabrollys: Mes privalome, reikalaujame žalios rūtos.

2 merga: Kur jūs dėsitate paskynę rūtą?

2 pabrollys: Mes turime žalią diemedį, prie jo ir pasodinsim.

3 merga: Eik po paklode, skink, bet šakų tik nenulaužyk.

Pabrollys, ištraukęs nuotaką, nuveda prie stalo, pasodina šalia vedžio. Nuotaka pirmą sykį pasibučiuoja su vedžiu. Vestuvininkai puotauja, dainuojama daina „Ko sėdi, sesele?“, šokami šokiai.

Ačiavimas.

1 vedėjas: Trys mergos su kviesliu ima ačiuoti, tai yra, rinkti dovanas nuotakai.

2 vedėjas: Vedžio kvieslys neša torielį, apdengtą skatute. Ant jojo deda pinigų, o kitas dovanas – stuomenis, rankšluosčius krauna ant kvieslio pečių.

1 vedėjas: Taigi, AČIAVIMAS.

1 merga: Labas vakarėlis, ponui Dievui, o antru žodeliu, tau tėveliui.

2 merga: Ačiū tėveliui, ačiū, ačiū, į pačias kojeles ačiū, ačiū.

3 merga: Labas vakarėlis, ponui Dievui, o antru žodeliu, tau močiutei.

2 merga: Ne pačiosėjome, dukrelė prašė mus.

1 merga: Krapštyk krapštydamas, razgyk razgydamas.

2 merga: Dėkui sveteliui už prastas dovanėles.

3 merga: Kad tau Dievas duotų aklą kumelę pas našlę joti, našlės negauti.

Šokami šokiai. Po šokių atsistoja piršlys ir sako tokią kalbą, prieš dėdamas jaunajai vainikėlį.

Piršlys: Liaukitės kalbėti, griežti, šokti. Nutilkit nors Marijos minutėlę, klausykitės mano žosmės. Duodu garbę tam stalui pridengtam, kaip po altoriui stovinčiam, ir žėdnam, kiekvienam, senam ir jaunam. Būk tu, jauna skaisti merga, ant to žalių rūtelių vainiko, idant nebūtumei pavytusi. Kada šis jaunas jaunikaitis didį kelią keliavo, išvydo levandų darželį, skynėsi tas žalias rūtas, o tu, jauna skaisti merga, vainikuota galva, savo vietoj garbingoj ir meilingoj sutikta.

Piršlys paduoda vainiką pamergei – segėjai, ši uždeda ant galvos nuotakai sakydama :

Prašau priimti, dėvėti šitą vainiką, kito nenorėti.

Griežia armonika, nuotaką pabrollys išveda iš už stalo, jaunoji puola po kojomis tėvams, giminėms, verkia. Nuotaką pabrollys nuveda į vežimą, kiti pabroliai neša kraitį. Nuotaka sėdi vežime tarp savo ir pamergės.

1 vedėjas: Padarę tvirtus užrašus svotba girdijasi į bažnyčią atiduoti garbę dangaus viešpačiui, o jaunesni patvirtinti prieš altorių akivaizdoje viso svieto kits kitam savo širdies pažadus.

2 vedėjas: Taigi, kviečiame visus keliauti į Veliunos bažnyčią, į tą šventą vietą, kur vargonai šaukia, idant išgirtume tuos laimius žodžius slavinimo: „ Gyvenkite vienybėje ilgą savo amžių čėslyvai“ .

„Veliuoniečių lietuvių veselija“

Antra dalis Elgimasis bažnyčioje

1 vedėjas: Padarę pas kunigą tvirtus užrašus, svotba girdijasi į bažnyčią atiduoti garbę dangaus viešpačiui, o jaunieji patvirtinti prieš altorių akivaizdoje viso svieto kits kitam savo širdies pažadus ant bendros gyvasties per visą amžių kupetoj ir vienybėj gyventi.

2 vedėjas: Svotba po vinčiaus grįš į vedžio (jaunojo) gaspadą, kur vedžio svočia savo pokyliu duos svotbai užkasti keptą žąsį, pridarytą paršą ir turės visus pavaišinti.

Pulkas įeina į bažnyčią, dainuojama svotbinė daina. Svočia ir pamergė – segėja veda nuotaką, o piršlys ir pabrolys veda jaunikį prie altoriaus. Kunigas jaunosius suvinčiavoja.

Vinčius.

Kunigas: Nėra dienos čėslyvesnės, tokios kaip šiandiena čėslyva, Povilas Jonaitis iš Veliunos gaspados keta vesti mergą jaunąją Barbę Kuncaitę iš Belvederio dvaro. Jaunieji kvietkeliai, susikabinkite rankomis. Ar tu, Barbe, skaisčioji merga, sutinki tekėti už Povilo Jonaičio?

Jaunoji: TAIP.

Kunigas: Ar tu, Povilai, viernas berneli, ketini vesti Barbę Kuncaitę?

Jaunasis: TAIP.

Kunigas: Nuo šio česo skelbiu jus vyru ir žmona, ir laiminu: „Vardan Dievo tėvo ir sūnaus, ir šventosios dvasios. Amen“. Jaunieji kvietkeliai, pabučiuokite vienas kitą. Gyvenkite ilgą amžių santarvėj ir vienybėj.

Po vinčiaus nuo altoriaus jaunąją nuveda kita pamergė ir jaunosios sesuo.

1 vedėjas: Mes kviečiame toliau visus švęsti veselijos į Veliunos dvarą, kur jaunavedės marčios laukia vedžio tėvai, žvakes stuboj užsidegę – tai yra lauktuvių ir pasitikimo naujoj šeimoj ženklas.

2 vedėjas: Taigi prašom visus kavalierius su panom ir senelius su lazdom, ir mažus vaikus, tik ne visai paikus, ant didžiojo baliaus – į Veliunos dvarą. Ateidami atsineškit, atvažiuodami atsivežkit, nes kai savo turėsit, tai ir veselijoje laimėsit.

Pulkas išeina iš bažnyčios, dainuojama svotbinė daina, pulkas sėda į vežimą ir važiuoja į jaunojo namus. Važiuojant vežime groja armonika.

Jaunavedės marčios sutiktuvės

Pulkui įvažiuojant į šešuro namus, šokamas šokis. Po to dainuojama daina „Ei gėriau gėriau“, tarpdury ant slenksčio jaunojo tėvas sutinka su kryžiumi, kurį duoda pabučiuoti jaunajai, o anyta su alaus uzbonu, kuris apkaišytas rūtomis, ant kurio uždėta riekė duonos su druska. Jaunoji paragauja alaus, duonos ir druskos, anyta nuveda jaunosius ant sugultų į klėtį. Visas pulkas eina iš paskos, pabroliai neša kraitį.

Kaimo liežuvautojų scena

Išmintingosios kaimo moterėlės aptaria, kaip Barbė iš Belvederio dvaro nebuvo skaisti jauna merga, nečėslyvai nešiojo rūtų kvietkelę, o už vierno Velionos bernelio Povilo ne iš meilės ištekėjo.

Pirmoji : Kur leki Jugase?

Antroji: Lekiu į jomarką barankų pirkt.

Pirmoji: Mažu, tu žinai, kas toji Jonaičio marti?

Antroji: Taigi žinau.

Pirmoji: Ana nuo Belvederio dvaro, Barbė Kuncaitė, iš pametės vos vos atmenu.

Antroji: Na, na. Pasakok.

Pirmoji: Ką čia šnekėt, nelabai čėsna merga buvo. Mūsų Poviliokui širdį palaužė.

Antroji: Na ir čėsna berną radai, tikrai balamūtas.

Pirmoji: Jeigu toks tokį sutinka, tai arba čėslyvai gyvens visą amžių, arba nudaigos viens kitą.

Antroji: Kaip Dievą myliu nudaigos.

Pirmoji: Ir aš sakau.

Antroji: Ar girdi veselija atvažiuoja? Eisim už kampo pavėpsot.

Pirmoji: Gerai sakai, tik pasikaišau sijoną ir lekiam į pauliavonę.

Antroji: Lekiam, lekiam.

Jaunavedžių sukeltuvės

1 vedėjas: Taigi, vedžio (jaunojo) tėvai sutiko marčią, anyta nuvedė jaunosius ant sugultų, į klėtį, svočia klėtyje ant grynos lovos, kur tik šiaudais išklota, ištiesia atvežtas jaunosios duknas, paklodes ir patalynes, jaunosius suguldo, su jais maloniai atsisveikindama.

2 vedėjas: Ant rytojaus nuo klėties durų ligi priemenės durų veselnikai pakraiko šiaudų, kad jaunoji marti einant pirmą sykį iš klėties nesusipainiotų kojų. Suneša ant tako ir padeda geldą, ližę, šluotražį, duonmaišį, kačergą, kad jaunoji matytų, ko reikia gaspadorystei.

Barstomi šiaudai, sunešami įrankiai, griežia armonika. Pabroliai su šiaudais papuoštu vežimaičiu atveža svočią, stengdamiesi iš vežimo ją išmesti. Lipant svočiai iš vežimo ir einant į klėtį, dainuojama daina „Kelki mergužele“. Svočia įveda marčią su nuometu ant galvos. Marti, vedina brolio už baltos skarelės, eina iš klėties į sėklyčią, prieš ją neša žvakę. Pabroliai įneša kraitį. Įėjus į sėklyčią ties stalu pabučiuoja duonos kepalą, padėtą ant stalo.

Svočia: Dabok šitą duoną, kad niekados iš tavo buto neišeitų. Dabok gerą raugą, skalsą, o kuomet ir milinį.

Jaunoji: Duok dievai malčiau, bile neišalkčiau.

Kai jaunoji pabučiuoja duonos kepalą, vestuvininkai susėda prie stalo. Jaunoji pabučiuoja rankas šešurui ir anytai ir duoda jiems dovanas. Stuomenį duoda anytai, marškinius ir kelnes- šešurui. (Kadangi jaunoji iš savo namų turi atsivežusi dubenį, šaukštą, šakutę, peilį, tuos daiktus iš kraičio skrynios pasideda sau prie stalo, kur sėdės). Susėdę prie stalo, baliavoja.

1 vedėjas: Nuo senos gadynės Veliuonos parapijoje įprasta, kad užkandus jauniesiems ir visiems pasėdnikams pirmą sykį po sukeltuvių šokamas aplinkinis.

2 vedėjas: Pašokus linksmai su dūdomis, smuikais ir būgneliu visi svotai su mergomis eina vištauti pokaičiui į kaimynus, kurie tik kviesti buvo į svotbą. Tenai kožnam bute šoka, triūsia, dainuoja, žiemojas.

Šokamas „Veliuoniečių aplinkinis“.

Marčpietis

1 vedėjas: Svočia kelia marčpietį. Jaunosios yra žvakės, naujos skatertės ir pyragai, o svočios karvolius.

2 vedėjas: Jaunosius į užstalę susodina ant priegalvio. Jaunosios pabrolys ir kvieslys slūgavoja, nešioja gėrimus ir valgius į stalą, šiaudų ar šakaliukų dantims išsikrapštyti.

Dainuojama daina „Eikiv, sesele“. Kvieslys eina su žvake, po jo eina pabrolys, užsidėjęs ant galvos karvolių, jame įkištos 9 baltos žvakės. Jaunoji atsistoja, užmeta ant karvoliaus žvakių rankšluostį, jas

užgesina. Piršlys laiko karvolių, šešuras parodo, kam duoti. Duodant kvieslys žiburiuoja su žvake. Pirmiau duoda pyrago gabalą jaunajai, pašaukdamas ją naująja pavarde. Po to duoda pyrago šešurui, anytai, jaunojo giminei ir kitiems svečiams. Pamergės geria, loja svotus.

1 pamergė: Ryk, ryk svotai, ėšk, aš padėsiu ir pagaikščio galu pastūmėsiu.

2 pamergė: Svoteli proteli, bridai balą, bučiavai kalę, pilna tavo barzda lakišių (žolių).

3 pamergė: Aš žinau, ką svotai valgo: žiurkelę keptą su degutu teptą.

Veselninkai sėdi už stalo, baliavoja.

Piršlio kartuvės

1 vedėjas: Baigiantis veselijai, veselninkai, siausdami ir štukavodami, karia piršlį už melagystes.

2 vedėjas: Kada piršlį keta karti, tada veselninkai išrenka tarp savęs vieną ant tiesadario (budelio). Paskirtam ant pilvo pririša pogaivį, apsiaučia jį abrodniais parėdais, antmauna prašmatnią kepurę, sodina jį ant krasės, o tas rėpsodamas, kaip ant sosto, išitaria savo nusprendimą.

Veselninkai aprenkia tiesadarį. Tiesadarius skaito žosmę (nuosprendį) piršliui.

Tiesadariaus žosmė:

Nusprendimas piršlio, didelio melagio, dykojo vagies, kuris pavogė gyvą žmogų. Prašau jūsų mylasties, ponai svečiai ir ponios viešnios, paklaustyti to nusprendimo.

Tas slaunus ir baisus nusprendimas, išduotas yra nuo pirmojo Žigito karaliaus, miestuose šiuose, tuose, anuose, giltinė žino kuriuose, gegužių mėnesio dvidešimt ketvirtoj dienoj, kada katės šunis pjovė, senos bobos veršiukus kirto. Tasai vaikelis su vilko uodega užaugo Kepalų kieme tarp medžių krūšmatos ir akmenų malkos ir praminė tą vaikelį vardu Vagis, pravarde Melagis. Dykas vagis, kurs apvogė Pelučius ir išpjovė apie Klangius visas ožkas. O dabarčio iš to pasigyrimo, kai mes atėjom į ta slaunią vietą, nēr nē už lūpų ką kišti, nei stebulės prikrautumei. Piršlys vertas būtų į purieną nuvedus į pupų stiebą pakarti. „Ei, pons piršlį. Gana tau jaunus vilioti ir svietui meluoti. Eik dabar ant maro“. Ans prašo pakarinai, kad aukštai nepakeltų, kad skolininkai prigautų skolas atduoti ir per abu galu suduoti. Gailėkis dabar ir į pakalą sakė Pylių kiemo mergos: Reikia pripilti tavo skūrą mielių, kad nebus karvės milžti valna, žadėjo jaučius milžti nusivedus ant kalno. Imkite ir pakarkite šitąjį baisų melagį ir dykąjį vagį. Po to nusprendimo pasirašė pečėtoriai: Veliuonos Pipelis, Telšių Plumpis, Šiaulių Bambizas, Salantų Pizelis, Skudos Mižėlė, Raseinių Magdė.

Ant šiaudais papuošto arklio atjoja piršlys. Jis palikęs arklį pabėga. O tuo metu pakariamasi bulvonas iš šiaudų ir skudurų. Pakartam bulvonui vestuvininkai nutraukia kojas, kaklą. Juokias ir klega.

Veselijos pabaigtuvės

1 vedėjas: Pakorus piršlį už melagystes, į seklyčią įveža važę ir, pasodinę svočią išveža ją iš seklyčios.

2 vedėjas: Išvežus svočią, visi meiliai atsidėkavoja, važiuoja linksmi namolio. Vienas tik jaunosios brolis palieka prie josios lik sugražtų.

Griežia armonika. Išvežama su vežimu svočia. Svečiai išvažiuoja su vežimu namo. Lieka tik jaunosios brolis. Jaunieji atsisveikina su svečiais, jiems mojuoja.